

Groenewold

Adviesbureau voor
Milieu & Natuur

**Nader onderzoek steenuil en kerkuil
Parallelweg 16 te Hierden**

Opdrachtgever	██████████ ██████████ ██████████ ██████████
Contactpersoon	██████████ ██████████@veluwsearchitecten.nl

Uitvoering	Groenewold Adviesbureau voor Milieu & Natuur	
	Dossiernummer	2022-108
	Versie	Dec.23-v2
	Behandeld door	██████████
	Datum	15 december 2023

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en doel	3
2	Beschrijving situatie	3
3	Nader onderzoek	4
3.1	Kerkuil	4
3.1.1	Ecologische aspecten	4
3.1.2	Onderzoek	4
3.2	Steenuil	5
3.2.1	Ecologische aspecten	5
3.2.2	Wettelijke aspecten	6
3.2.3	Locatiebezoeken	7
3.2.4	Maatregelen vaste rust- of verblijfplaats	7
3.2.5	Functionele leefomgeving	8
4	Conclusies en aanbevelingen	10
4.1	Kerkuil	10
4.2	Steenuil	10
4.3	Voorbehoud en zorgplicht	10
5	Advies	11
6	Literatuur	12
	Bijlagen	12

Bijlagen

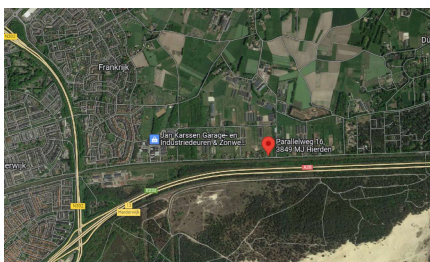
1. Overzicht situatie
2. Foto's plangebied
3. Voorbeelden natuur inclusief bouwen

1 Aanleiding en doel

Initiatiefnemer heeft het voornemen aan de Parallelweg 16 te Hierden, gemeente Harderwijk, de oude eendenschuren te slopen. Voor de uitvoering is een quickscan natuur uitgevoerd. Daaruit bleek dat nader onderzoek nodig was voor kerkuil en steenuil. Adviesbureau Groenewold Milieu & Natuur is gevraagd dit nader onderzoek uit te voeren.

2 Beschrijving situatie

Het overzicht van de situatie is weergegeven in de figuren hieronder en in de bijlage. Het betreft een perceel met in de huidige situatie ca. 10 agrarische opstallen. De stallen zijn momenteel niet meer in gebruik voor de eenden. Een aantal wordt gebruikt voor enige opslag en stalling van caravans. De noordoostelijke stal is in gebruik als tijdelijke huisvesting voor een schaapskudde. De kudde wordt ingezet voor het beheer van het Beekhuizerzand. Momenteel is een optie in onderzoek of in het gebied na asbestsanering en sloop van de stallen realisatie van een schaapskooi mogelijk is. Bij de quickscan van bureau Groenewold Milieu en Natuur (*Quickscan natuur sloop agrarische opstallen Parallelweg 16 Hierden, d.d. 21 september 2022, versie: Sep.22-v1*) zijn oude braakballen gevonden van de kerkuil en is de steenuil waargenomen. Uit het nader onderzoek moet blijken of er nestplaatsen zijn, van steenuil en/of kerkuil.

3 Nader onderzoek

Dit hoofdstuk bespreekt de resultaten van het nader onderzoek voor de kerkuil en de steenuil. Hiervoor gelden soortprotocollen.

3.1 Kerkuil

In het kennisdocument kerkuil staat informatie over deze soort, de benodigde onderzoeksinspanning en eventuele maatregelen.

3.1.1 Ecologische aspecten

De kerkuil is een uil van ca. 35 cm groot, die opvalt door de witte/lichte buikzijde waardoor ze in vlucht van voren vrijwel wit lijken. De bovenzijde is lichtbruin. Kerkuilen zijn in principe standvogels. Ze blijven vaak hun hele leven in het zelfde gebied en ook de paartjes blijven elkaar doorgaans trouw.

Paartijd start in februari. In maart-mei worden de 4-7 eieren gelegd en soms zijn er meerdere legfels. Dat is alleen in muizenrijke jaren het geval.

Kerkuilen jagen alleen in de nacht, enige tijd na zonsondergang. De veren zijn erg zacht waardoor de kerkuil geruisloos kan vliegen. Prooien worden vaak gelokaliseerd op het gehoor. Hij heeft veelal vaste routes en gebruikt de aanwezige paaltjes, takken, bomen, daken e.d. als uitzichtpunt. Het voedsel bestaat in hoofdzaak uit veld- en spitsmuizen.

De soort heeft een voorkeur voor open tot halfopen cultuurland met gras- en bouwland, met houtwallen en akkerranden. In het leefgebied gebruikt de kerkuil verschillende plekken (schuilen, rusten en broeden), welke op enige afstand van elkaar kunnen liggen, in het 60-1.200 ha grote leefgebied.

De nestplaats is meestal in hoge donkere tochtvrije plaatsen. Bijvoorbeeld in een nestkast in een boom of in een kapschuur. Gebouwen hebben wel de voorkeur. Nestplaatsen zijn in gebruik van medio februari tot medio augustus. Hoewel de kerkuil erg trouw is aan het leefgebied kan hij wel vrij makkelijk van nestplaats wisselen. Een goed geplaatste nestkast is soms snel gevonden.

Jonge kerkuilen zoeken na het uitvliegen naar geschikte verblijfplaatsen en blijven dan soms enkele dagen op een locatie, zoals bijv. een (kap)schuur. Dan zijn vaak alleen oude sporen te vinden.

De kerkuil verradt zijn aanwezigheid vrijwel altijd doordat ze veel poepen en dan zogenaamde krijtsoren achterlaten. Ook zijn op vaste rustplaatsen vrijwel altijd braakballen te vinden.

Het leefgebied rond de nestplaats van de kerkuil moet aan een aantal voorwaarden voldoen. Het gaat dan om jaarrond voldoende muizen, ruigte, overhoekjes, schuilplekken en uitkijpunten. Verder geen verlichting op de nestplek en bij voorkeur geen weg met snelheden van 80 km/uur of meer.

3.1.2 Onderzoek

In principe is het voldoende om met 3 gerichte bezoeken te brengen in de periode begin februari – half oktober (avond-nacht). Als de aanwezigheid niet kan worden aangetoond is aan te nemen dat de soort er geen vaste verblijfplaats heeft. Ook moet overdag gezocht worden naar krijtsoren en braakballen.

Het terrein is bezocht op 7 sept. 2022, 12 april en 26 september en 10 oktober 2023, vanaf de schemering tot ca 1.5-2.0 uur na zonsondergang. In deze situatie is zowel bij de quickscan als bij het nader onderzoek alleen een enkele oude braakbal gevonden. Bij de quickscan zijn ook oude krijtsoren gevonden, bij het nader onderzoek alleen een paar oude braakballen en geen verse krijtsoren (foto). Alleen in de zuidoostelijke schuur zijn oude sporen gevonden van de kerkuil.

Mogelijk had de kerkuil hier een nestplaats toen er nog eenden in de schuren zaten. Het voer daarvan trok veel muizen aan. Nu staan de meeste schuren al een paar jaar leeg. Blijkbaar is er nu geen vaste rustplaats meer aanwezig en komen er alleen sporadisch uilen. Anders hadden er meer braakballen en sowieso krijtsoren aanwezig moeten zijn. Zoals eerder vermeld zoeken jonge kerkuilen na het uitvliegen naar geschikte verblijfplaatsen en blijven dan soms enkele dagen op een locatie.

In dit geval betreft de vondst van een paar oude braakballen waarschijnlijk een dergelijke situatie. In elk geval heeft de kerkuil in 2023 met zekerheid geen vaste verblijfplaats in de te slopen stallen.

3.2 Steenuil

Voor de steenuil zijn conform het Kennisdocument Steenuil drie gerichte bezoeken nodig bij voorkeur in de periode tussen 15 februari en 15 april. Afhankelijk van het weer kan de beste periode overigens variëren. Daarnaast is het leefgebied van de steenuil van belang en de omvang van het territorium, meestal ca. 500m of minder.

3.2.1 Ecologische aspecten

De steenuil is de kleinste in ons land voorkomende uil, al lijkt hij door de vorm soms wat groter. De lichaamslengte is 21 – 23 cm (formaat lijster). Gemiddeld zijn vrouwtjes iets groter en zwaarder dan mannetjes, maar zijn moeilijk uit elkaar te houden. Het vliegbeeld bestaat uit een snelle, lage, golvende vlucht waarbij de brede, afgeronde vleugels goed zichtbaar zijn.

De Steenuil laat zich graag horen en heeft veel geluiden. Naast zijn waarschuwingsroep 'kwiejoe' roept hij 'koewiet' en maakt hij blaffende 'kef' geluiden. In Twente noemen ze hem ook wel katuule. In de baltsperiode van eind februari tot midden april laat het mannetje vanaf de avondschemering enkele uren regelmatig de baltsroep horen, een langgerekt 'goeohk'. Mannetjes kunnen zeer fel reageren op een afgespeelde opname. Dat is dan ook een goede inventarisatiemethode. De lokroep van het vrouwtje is een zacht 'schrie'. De bedelgeluiden van de jongen lijken hier erg op.

De Steenuil leeft bij voorkeur in een oud en kleinschalig cultuurlandschap. Dit is een half-open landschap met een grote variatie aan natuurlijke elementen, waar de Steenuil kan broeden, rusten, schuilen en jagen. In een optimaal territorium betekent dit de aanwezigheid van oude bomen met broedholten, gebouwen met broed-, uitkijk- en rustgelegenheid, en grazige graslanden op vochtige gronden met voldoende voedselaanbod. Gelukkig voor de Steenuil is hij niet kieskeurig en heeft een breed menu van o.a. regenwormen, kevers, grote insecten, muizen en kleine zangvogels.

Jonge uilen zoeken liefst in de nabije omgeving een nieuw territorium. Meestal binnen een 5-10km van de geboorteplek. Ook omdat geschikte nestholtes in de regel schaars zijn is de Steenuil zeer territoriaal. Ze blijven vaak hun hele leven in hetzelfde gebied. Steenuilen maken zelf geen holtes en maken daarom vaak dankbaar gebruik van opgehangen nestkasten.

Tijdens de broedperiode jaagt het mannetje en broedt het vrouwtje. Geschikt voedselaanbod in de directe omgeving is dan ook belangrijk. De gemiddelde legselgrootte is 4 eieren. Als de jongen enigszins kunnen klimmen ze naar buiten. Ze kunnen dan nog nauwelijks of niet vliegen en zijn een makkelijke prooi voor een kat of een vos. Het is daarom van belang dat er schuilplaatsen in de directe omgeving van het nest aanwezig zijn (takkenhoop, stapel dakpannen e.d.).

3.2.2 Wettelijke aspecten

De Steenuil is net als alle andere broedvogels 'strikt' beschermd. Nesten van de steenuil vallen onder categorie 1 van de lijst jaarrond beschermde nesten. Dat zijn 'Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats'. De lijst met soorten met jaarrond beschermde nesten is niet in de Wnb opgenomen, maar het is aanvullend beleid van het Rijk om te sturen op een gunstige staat van instandhouding. De meeste provincies hebben deze lijst in hun beleid opgenomen.

Dit betekent dat het op grond van de Wnb verboden is om Steenuilen te doden en vaste rust- en verblijfplaatsen te verstoren of te vernietigen. Gezien de binding met het directe leefgebied betekent dit feitelijk dat voor de Steenuil alle onderdelen van het habitat beschermd zijn, inclusief de schuil- en roestplaatsen. Bij de meeste vogels moet men volgens de Wnb verstoring tijdens de voortplantingsperiode vermijden door buiten die periode aan de slag te gaan. Ontheffing is dus in dat geval dan niet nodig. De Steenuil is net als andere uilen en roofvogels een standvogel en is dus het hele jaar in het gebied aanwezig. De soort is zeer plaatstrouw en maakt vaak vele jaren achtereen gebruik van hetzelfde terrein, zoals ook in dit geval blijkt uit de mededelingen van de bewoners van het gebied.

De Steenuil staat als 'kwetsbaar' op de Rode lijst van broedvogels en de landelijke populatie loopt al jaren achteruit. Aantasting van het leefgebied en/of het verlies van nestgelegenheid leidt tot verdere verslechtering van het broedsucces en is daarmee een potentieel risico voor de gunstige staat van instandhouding.

Een ontheffing Wnb soorten is alleen te verlenen als na een uitgebreide toets aan de volgende criteria is voldaan:

- Er is een dwingende reden van openbaar belang
- Er is geen alternatief.
- Het voortbestaan van de Steenuil wordt niet in gevaar gebracht (gunstige staat van instandhouding).

Een ontheffing wordt slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort en wanneer er daarnaast geen andere bevredigende oplossing bestaat. Er moet daarnaast een wettelijk belang zijn (bijv. gezondheid).

Daarnaast is nog een wettelijk belang nodig, conform art 3.3, lid 4, onderdeel b:

1. in het belang van volksgezondheid of openbare veiligheid;
2. in het belang van veiligheid van luchtverkeer;
3. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
4. ter bescherming van flora en fauna;
5. voor onderzoek of onderwijs, uitzetten of herinvoeren van soorten;
6. selectief vangen, onder zich hebben of verstandig gebruik van vogels.

Functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats

Het verbod op verstoring of vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen wordt overtreden als deze vaste rust- en verblijfplaatsen hun specifieke functie niet meer naar behoren kunnen vervullen. De functionaliteit van deze beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen gaat door het uitvoeren van de werkzaamheden achteruit of wordt (volledig) aangetast. De vaste rust- en verblijfplaats kan hierdoor niet meer dezelfde functie aan de beschermde dier- of plantensoort bieden als voorheen.

3.2.3 Locatiebezoeken

Inventarisatie van de steenuil kan op zich het hele jaar plaatsvinden. Het meest optimaal is de periode tussen februari en juni. Dit is met name bedoeld als inspanningsverplichting bij het niet aantreffen van de soort. In deze situatie was zeer waarschijnlijk een steenuil in één van de stallen aanwezig omdat de soort bij de quickscan al is waargenomen. Het terrein is bezocht op 7 sept. 2022 (foto boven), 12 april (foto midden), 26 september en 10 oktober 2023 (onder). Bij drie bezoeken is de steenuil aangetroffen en elke keer op de nok van de noordoostelijke stal. Door een gebruiker van een andere stal (stalling voertuigen) werd bij navraag aangegeven dat de steenuilen er vaak zitten en regelmatig schreeuwen.

Dat is ook de stal waarin in de wintermaanden de schaapskudde verblijft. De stal is van buiten op een aantal plaatsen toegankelijk en er zijn isolatieplaten aanwezig tegen het dak. De steenuil kan makkelijk verblijven en nestelen tussen het dak en de isolatieplaten. De aanwezigheid van schapen garanderen ook voldoende muizen.

De stal is dus met zekerheid een vaste verblijfplaats van de steenuil. Voor de sloop is daarmee een ontheffing Wnb soorten noodzakelijk, waarvoor de provincie Gelderland hebevoegd gezag is.

3.2.4 Maatregelen vaste rust- of verblijfplaats

Bij het verdwijnen van een vaste rustplaats zijn mitigerende (verzachtende) maatregelen noodzakelijk om het leefgebied veilig te stellen. Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen op elk moment behouden blijft. Hierbij moet, naast het eigenlijke nest, ook rekening gehouden worden met geschikt gebied om te foerageren en voldoende dekking voor schuilmogelijkheden. Het is belangrijk dat de getroffen aanvullende maatregelen

functioneren of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid gaan functioneren, voordat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Ook moet er voldoende invulling aan de zorgplicht worden gegeven.

Als één verblijfplaats of meerdere verblijfplaatsen met de functionele leefomgeving volledig vernietigd wordt of worden door de werkzaamheden, is een overtreding gebruikelijk niet te vermijden (*uit Soortenstandaard Steenuil*).

In deze situatie gaat het dus om een vaste rust- of verblijfplaats. Daarvoor zijn bij sloop van de stal achter mitigerende maatregelen nodig en een ontheffing Wnb soorten.

3.2.5 Functionele leefomgeving

Als steenuilen eenmaal een nestplaats hebben gevonden blijven ze daar vaak erg lang trouw aan. Het gaat hier dan om het behoud van de functionele leefomgeving van de steenuil, zodat er voldoende nest-, rust-, uitkijk- en schuilplekken zijn en het foerageergebied op orde blijft.

Omdat een vaste schuilplaats en een waarschijnlijke netplaats verdwijnt moeten in de omgeving, minimaal 2 vervangende kasten worden geplaatst. Plaatsing moet minimaal ca 100m buiten de invloedssfeer van de sloop- en saneringswerkzaamheden plaatsvinden. Ook moet rekening worden gehouden met eventuele andere territoria in de omgeving. Daarom is het advies de kasten te plaatsen in samenspraak met een plaatselijke uilenwerkgroep.

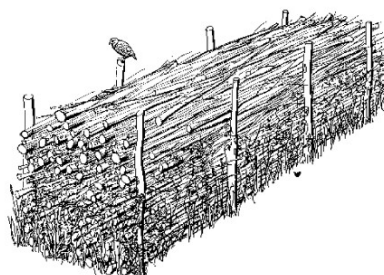
Er dient een inrichtingsplan te worden opgesteld, waarin een aantal maatregelen worden vastgelegd om de functionele leefomgeving te borgen. Bijvoorbeeld door aanleg van één of meer houtwallen, de aanleg van een takkenril en het planten van één of meer bes- of nootdragende soorten (bijv. lijsterbes, hazelaar e.d.).

Met een aantal inrichtingsmaatregelen kan het foerageergebied en leefgebied van de Steenuil behouden blijven en verbeteren. Dat is mogelijk door het creëren of herstellen van overhoekjes, kruidenzomen en/of ruigtes, een paarden- of schapenweide of het aanleggen van een poel.

Dekkingsmogelijkheden en uitkijkposten zijn in voldoende mate aanwezig en moeten dat blijven. Te denken valt aan het volgende type maatregelen:

- Realiseren minimaal 2 alternatieve schuil- en/of nestplaatsen, bijv. een nestkast
 - In de omgeving van de noordoostelijke stal
 - Maar wel buiten de invloed van de werkzaamheden
 - Niet in een ander steenuil territorium
 - Minimaal 3 maanden voor de start van de werkzaamheden
 - Bij voorkeur al aanwezig in de periode september-december
 - Voldoende veilig tegen predatoren
 - Voldoende dekking en voedsel aanwezig
- Aanleg van een houtwal
 - Inplanten met inheemse noot- of besdragende soorten (hazelaar, meidoorn, sleedoorn, Gelderse roos e.d.)
 - Dubbel raster voor de overgang van vegetatie lang-kort
 - Uitkijkpaaltjes

- Creëer waar mogelijk variatie
 - Bomen of houtsingels langs de randen
 - Bijv. aanleg van een poel
- Aanleg takkenril van snoeihout
 - takken in lengterichting
 - dikke onder, dunnere boven
 - paaltjes om te klemmen
 - geen ziek hout fruitbomen
- Behouden en creëren van open grasland
 - met ruige randen, bijv. tussen een dubbel raster of meidoornhaag
 - creëren van overhoekjes met ruigtekruiden
 - 2x per jaar maaien en afvoeren (half juni en september/begin oktober)
 - grasrand alleen bij 2e maaibeurt meenemen
 - niet bemesten
 - pony- of schapenweide is prima

Takkenril met kruidenzoom

Als uit het onderzoek naar eventuele realisatie van een schaapskooi blijkt dat dit haalbaar is, dan zal dat voor het leefgebied van de steenuil positief zijn. Advies is dan om tzt ook een kast op te hangen op of in de nabijheid van de nieuwe schaapskooi.

Door het treffen van de genoemde deze maatregelen gaat de functionaliteit van de vaste verblijfplaats en het foerageergebied niet achteruit en vindt er geen overtreding plaats van de Wnb.

Als steenuilen eenmaal een nestplaats hebben bezet, dan zijn ze erg plaatstrouw. Bij werkzaamheden in de omgeving schuilen ze in de kast. Voor de uitvoering van de werkzaamheden is dan van belang dat de steenuilen wel ongestoord kunnen jagen.

Als plaatsing van de kast binnen 100m van de werkzaamheden niet is te voorkomen, dan is het advies eventuele werkzaamheden alleen uit te voeren in de dagperiode tussen een half uur na zonsopkomst en een half uur voor zonsondergang. Omdat het hele terrein ook tot het jachtgebied behoort is het advies om sowieso alleen bij daglicht te werken.

Voor de sloop is een ontheffing Wnb soorten noodzakelijk. De vooraf te nemen maatregelen en de maatregelen tijdens de uitvoering moeten worden opgenomen in een Activiteitenplan bij de aanvraag Wnb.

4 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn per soortgroep of soort de conclusies van het onderzoek samengevat.

4.1 Kerkuil

Van de kerkuil zijn alleen oude sporen gevonden, in de vorm van enkele braakballen in de zuidoostelijke stal. Zeker geen verse (krijt)sporen. Op basis van de bezoeken en waarnemingen is in de stallen geen vaste verblijfplaats aanwezig van de kerkuil. Een ontheffing Wnb soorten is voor de kerkuil niet nodig.

4.2 Steenuil

Het plangebied is onderdeel van het leefgebied van de steenuil. De soort is bij de inventarisatie bij drie bezoeken waargenomen op de noordoostelijke stal. Dat is ook de stal waar in de winter een schaapskudde (tijdelijk) verblijft, welke in voorjaar en zomer wordt ingezet bij beheer van het Beekhuizerzand. Er is voldoende goed jachtgebied in de omgeving.

De uilen zitten tussen de isolatieplaten en het dak. Bij sloop van de stal verdwijnt een vaste rust- en verblijfplaats van de steenuil en een waarschijnlijke nestplaats. Hiervoor is een ontheffing Wnb soorten nodig.

Tijdig, d.w.z. minimaal 3 maanden voor de sloop, moeten twee vervangende nestkasten worden geplaatst in de omgeving en bij voorkeur buiten 100m van de sloopwerkzaamheden. In dit geval is dat lastig gezien de ligging.

Verder is het advies bij de inrichting van het terrein rekening te houden met de steenuil door het creëren van voor de steenuil geschikte landschapselementen (zie ook H3.2.5). Dit kan in overleg worden uitgewerkt in een activiteitenplan bij de aanvraag Wnb soorten.

Als de plannen m.b.t. een eventuele schaapskooi doorgang vinden is het advies om tzt in de buurt van de kooi ook een steenuilenkast op te hangen.

4.3 Voorbehoud en zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de onthefingsplicht, geldt wel een zogenaamde 'algemene zorgplicht' (art. 1.11 Wnb).

Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Dit betekent onder meer dat een initiatiefnemer zich tijdig op de hoogte stelt van de aanwezige natuurwaarden, de kwetsbaarheid ervan en de mogelijke gevolgen van het plan. Bij de uitvoering moeten negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden voorkomen dan wel beperkt of ongedaan gemaakt. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het voorkómen van verontrusting of verstoring in de kwetsbare perioden zoals de broed-/voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

De kwetsbare perioden kan per soortgroep verschillen. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van half augustus tot half november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als vleermuizen, overige zoogdieren en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien een plangebied in die periode bouwrijp wordt gemaakt, geeft realisatie gedurende het winterseizoen en het daaropvolgende voorjaar meestal geen problemen. Vaak is het voldoende om rekening te houden met de broedtijd (15 maart-15 juli-huismus tot 15 augustus).

Als bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan bijvoorbeeld vegetatie buiten het broedseizoen worden verwijderd of kunnen bomen buiten het broedseizoen worden gekapt, zodat er geen vogels gaan broeden. Hierbij geldt overigens wel de algemene zorgplicht.

Beschermde soorten

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te voorkomen (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen).

5 Advies

- 1) Er is nader onderzoek uitgevoerd naar verblijfplaatsen van kerkuil en steenuil in de voormalige eendenschuren aan de Parallelweg 16 te Hierden, gemeente Harderwijk. De stallen zijn op zich nog steeds geschikt voor het houden van eenden, maar zijn momenteel in gebruik als stalling voor enkele caravans en voor tijdelijke opvang van de schaapskudde in de wintermaanden. De kudde wordt ingezet voor beheer van het Beekhuizerzand.
- 2) Van de kerkuil zijn geen verse, maar alleen oude sporen gevonden. Waarschijnlijk betreft het een tijdelijk verblijf van een jonge uitgevlogen vogel op zoek naar een geschikt leefgebied. Een ontheffing Wnb soorten is voor de kerkuil niet nodig.
- 3) De noordoostelijke schuur bleek consequent in gebruik door een steenuil en is in ieder geval een vaste rust- en verblijfplaats en een waarschijnlijke nestplaats. Voorafgaand aan de sloop is daarom een ontheffing Wnb soorten nodig van de provincie Gelderland.
- 4) Voor de aanvraag Wnb soorten is een activiteitenplan nodig waarin ook de maatregelen worden beschreven c.q. vastgelegd die nodig zijn om het leefgebied geschikt te houden voor de steenuil. Bijvoorbeeld in een inrichtingsplan waarin zaken worden opgenomen als houtwallen, takkenrillen, overhoekjes, maaibeheer, uitkijkpunten e.d.
- 5) Eén van de aspecten betreft het mogelijk realiseren van een permanente schaapskooi op deze locatie. Voor een soort als de steenuil is dat niet ongunstig.
- 6) In ieder geval moeten minimaal 2 vervangende kasten worden geplaatst in de omgeving, liefst in de periode september-december en in ieder geval 3 maanden voor aanvang van de werkzaamheden. Advies is de kasten te plaatsen in overleg met een lokale uilenwerkgroep.
- 7) Bij uitvoering van de werkzaamheden altijd invulling geven aan de 'algemene zorgplicht' (art. 1.11 Wet natuurbescherming), wat inhoudt dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Alle broedende vogels zijn beschermd totdat de jongen zijn uitgevlogen.
- 8) Concreet betekent de zorgplicht hier dat de sloop en het bouwrijp maken moet plaatsvinden buiten de gevoelige tijd. De beste tijd voor uitvoering van de werkzaamheden is dan in de periode september - februari.

6 Literatuur

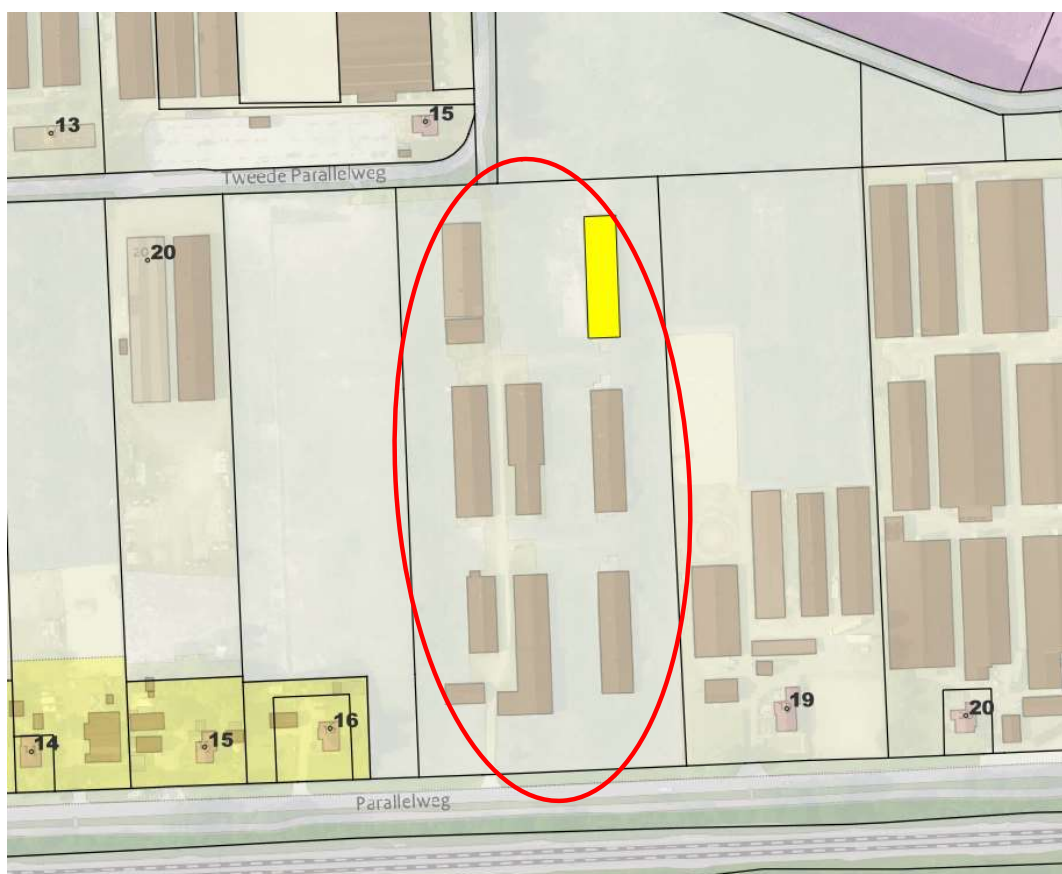
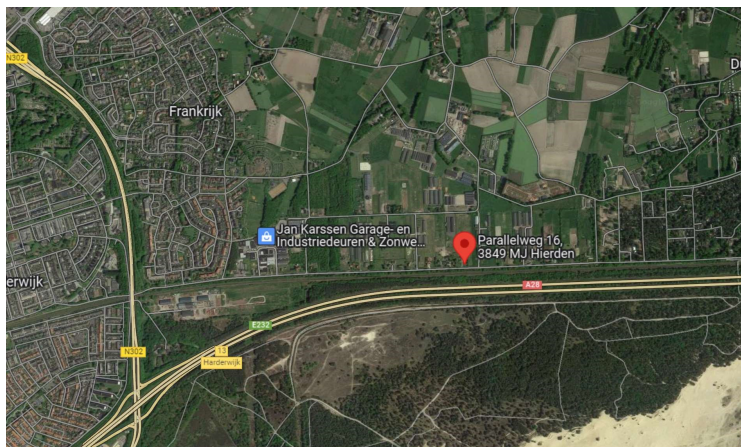
- Arcadis (2018). De staat van instandhouding, Factsheets voor 25 soorten in Gelderland. Arnhem
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. Van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 3de herziene druk.
- Bouwens, S. (2017). Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortbescherming. 's-Hertogenbosch, Nederland: Zoogdierverseniging Nederland en Provincie Noord-Brabant
- BIJ12, feb. 2023, Kennisdocument Huismus, v2.1
- BIJ12, Juli 2017 Kennisdocument Steenuil 1.0
- Bij12, juli 2017, Kennisdocument Kerkuil 1.0
- BIJ12, Juli 2017, Kennisdocument Gierzwaluw 1.0
- BIJ12, Juli 2017, Kennisdocument Das 1.0
- BIJ12, Juli 2017, Kennisdocument Gewone dwergvleermuis 1.0
- Eekeren, N. van & F. Smeeding, 2006, Praktijkhandleiding Evenwichtige verschraving van natuurgronden door uitmijnen van fosfaat met grasklaver en kalibemesting.
- Janssen, J.A.M. en Schaminée, J.H.J., 2008: Soorten van de habitatrictlijn
- Lange, R., P.Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen, Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Ministerie van BiZa, juli 2019, Factsheet woningbouwplannen, stikstof en Natura-2000 gebieden
- Provincie Gelderland: Omgevingsverordening
- Provincie Gelderland: Mitigatiecatalogus gebouwbewonende soorten, Arcadis, 27 september 2018
- Provincie Noord-Brabant, 2017, Handreiking kleine marters
- Regiebureau Natura 2000, Naslagwerk Natura 2000
- www.infomil.nl
- www.Natura2000.nl
- www.Natuurloket.nl
- www.RAVON.nl
- www.rijksoverheid.nl
- <http://www.synbiosys.alterra.nl/Natura2000>
- <http://www.vleermuis.net>
- www.wetten.nl
- <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/steenmarter>

Bijlagen

1. Overzicht situatie
2. Foto's plangebied
3. Voorbeelden natuur inclusief bouwen

Bijlage 1 Overzicht situatie

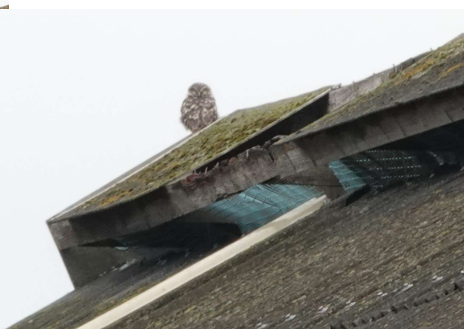
Te slopen stallen (geel is verblijfplaats steenuil)

★ Mogelijke locaties vervangende kasten

Bijlage 2 Foto's plangebied

Steenuil september 2022

Steenuil april 2023

Onderzoek stallen september 2023

Oude braakballen (sept. 2023) – stal zuidoost

Duizendblad

Bezemkruiskruid

Vlasbekje

Reigersbek

Schuur stalling – muizenkeutels (rechts)

Nest merel (links) en heggenmus

Heggenmus

Zwarte roodstaart

Merelnest onder het dak

Steenuil oktober 2023

Bijlage 3

Voorbeelden natuurinclusief bouwen

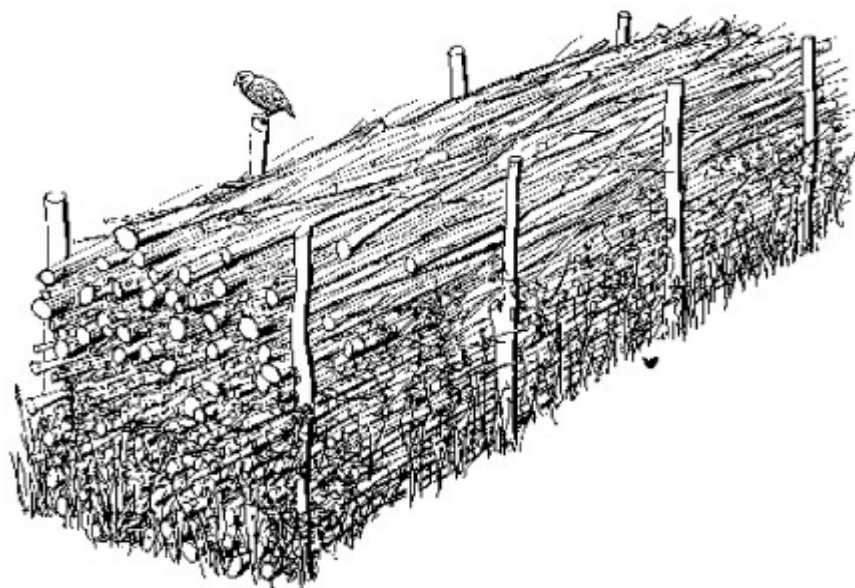
Voorbeeldvoorziening Steenuil

Type Thoonen
bron: Vivara

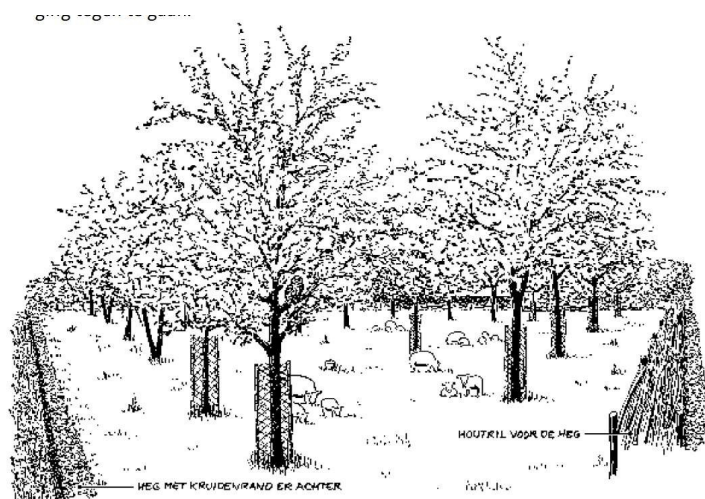

Type Stone
Bron: Stone
Steenuilenoverleg Nederland

Takkenril met kruidenzoom

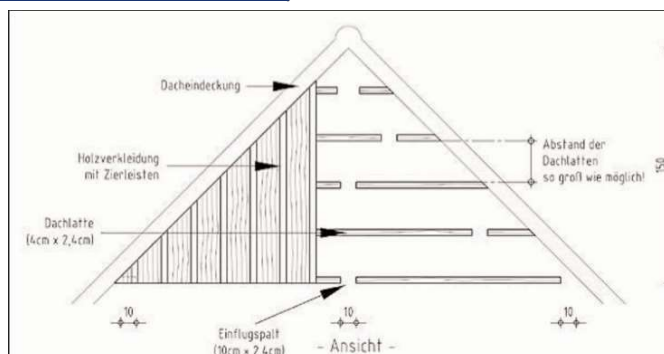
Het weiden van schapen en lammeren in hoogstamboomgaard. Rechts is een hout-
ril gemaakt, links een heg met kruiden-
zoom.

Uit Steenuil onder de pannen

Voorbeelden verblijfplaatsen (bron: soortenstandaard dwergvleermuis)

Voorbeeld van gevelbetimmering welke geschikt is als verblijfplaats voor gewone dwergvleermuizen (bron www.vleermuizenindestad.nl).

Verblijfplaatsen realiseren achter boeiboorden of sierlijsten

Ook achter boeiboorden of sierlijsten kunnen gewone dwergvleermuizen verblijfplaatsen hebben. De hierboven omschreven criteria zijn hiervoor eveneens van belang. Het heeft een grote meerwaarde wanneer de ruimte achter de boeiboorden van verschillende gevels met elkaar in verbinding staan, zodat vleermuizen overdag, afhankelijk van de temperatuur, van locatie kunnen wisselen.

Verblijfplaatsen bij dakconstructies

Een eenvoudige manier is om bij dakconstructies gebruik te maken van boeiboorden met een ruimte van 1 centimeter die toegang geven tot het dak. Ook kunnen speciale dakpannen e.d. worden toegepast.

Voorbeeld voorziening kraamkast vleermuizen (Vivara pro)

VK SK 08 Vleermuizen paalkast set (bewezen effectief)

Omschrijving

Dit is een set palen voor twee keer de VK SK 03 kraamkast.

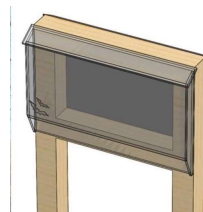
Deze set bestaat uit de set palen, zakken snelbeton, bijhorende montage schroeven en twee keer de VK SK 03 kraamkast. Deze kast heeft een verlengde achterwand.

Vleermuizen kunnen op dit gedeelte landen en van daaruit de kast inkruipen. De 3 compartimenten, met een tussenruimte van 20 mm, zijn onderling te bereiken door gaten in de tussenwanden en ruimte bovenin de kast. Er zijn verschillende vleermuissoorten die gebruik kunnen maken van deze vleermuizenkast. De gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis, baardvleermuis en brandtsvleermuis. Dit is afhankelijk van de soorten die lokaal voorkomen. Deze kast is geschikt als zomer, paar en kraamverblijf. Bij milde winters kan de kast ook als schuilplaats dienen.

Spuitkurk

Bij deze kasten is gebruik gemaakt van spuitkurk. Spuitkurk zijn fijne korrels kurk die door middel van het toevoegen van natuurhars en water op platen wordt gespoten. Het is een natuurlijk materiaal waar geen chemische toevoegingen zijn gebruikt. Spuitkurk is licht van gewicht en heeft een isolerende werking. De korrelstructuur geeft vleermuizen een goede grip. Spuitkurk heeft een zacht oppervlak, het voorkomt dus dat vleermuizen slijtage aan vleugels of nagels krijgen.

Plaatsing

De paalkast kan overal geplaatst worden, bij voorkeur in de nabijheid van een groenstrook met struiken/bomen, of bosrand. Maar kan ook op een open plek in het park/tuin of bos. Bij voorkeur in de halfschaduw om oververhitting bij extreme weer te voorkomen. Advies is de palen 1 tot 1,5 meter in de grond te plaatsen. Maak daarvoor met een (mini)graafmachine een ruim gat, plaats de palen in het gat en stort snelbeton rondom de palen in het gat. Vervolgens kan het gat weer opgevuld worden met de vrij gekomen grond.

Onderhoud

De vleermuiskasten één keer per jaar in de winter schoonmaken. Bij voorkeur tijdens een vorstperiode, controleer eerst of de kasten niet bezet zijn. Met een speciale borstel met lange steel kunnen alle spinnenwebben en andere vervuiling (zoals ontlasting) in de kast verwijderd worden. Advies is om jaarlijks ook de deugdelijkheid van de nestkast en de ophanging te controleren.

FSC-gecertificeerd

Vlinderkastje (bron Vlinderstichting)

Overwinteren

Vlindersoorten die als vlinder overwinteren zoeken beschutte plekjes op. Vaak verschuilen ze zich op rommelzolders, in schuurtjes of tussen de bladeren. U kunt de vlinders dus een handje helpen met een vlinderkast.

In de winter zijn vlinders op zoek naar beschutte plekken

- Hang het kastje op een beschutte plek, uit de wind waar het niet kan inregenen. De hoogte maakt niet uit. Op ooghoogte kan je wel zelf kijken of de kast gebruikt wordt.
- Vul het kastje met wat dorre blaadjes en takjes wordt het een waar hotel voor vlinders.
- Zorg voor een voedselrijke omgeving met veel inheemse bloemen van het vroege voorjaar tot de nazomer.
- U kunt het kastje verven, liefst wel met milieuvriendelijke verf.
- Schoonmaken van het kastje is niet echt nodig. Vlinders gebruiken het als het niet als nest en het wordt niet zo vies. Wilt u het uitborstelen doe dat dan tussen mei en augustus.
- Vervang het insectenhotel als er weinig activiteit (meer) te zien is. Na een jaar of twee, drie worden veel bijenhôtels minder geschikt vanwege scheuren, schimmelvorming en dergelijke. Zet het oude een jaar op een schaduwplek in de tuin, zodat eventuele laatste bewoners het kunnen verlaten.

- A insectenhotel -

- B nestkast voor vlinders -

- C nestkast voor Zwaluwen -

Insectenhotel

Bron: Vivarapro

Aanbevolen wordt om het insectenhotel op een zonnige, beschutte plek te plaatsen, dus in de luwte voor wind en regen. Een klein overstek kan de kans op inregenen verkleinen.

Dood hout

Dood hout is vaak een bron van insecten en daarmee een belangrijke bron van voedsel voor zangvogels en kleine zoogdieren zoals egels.

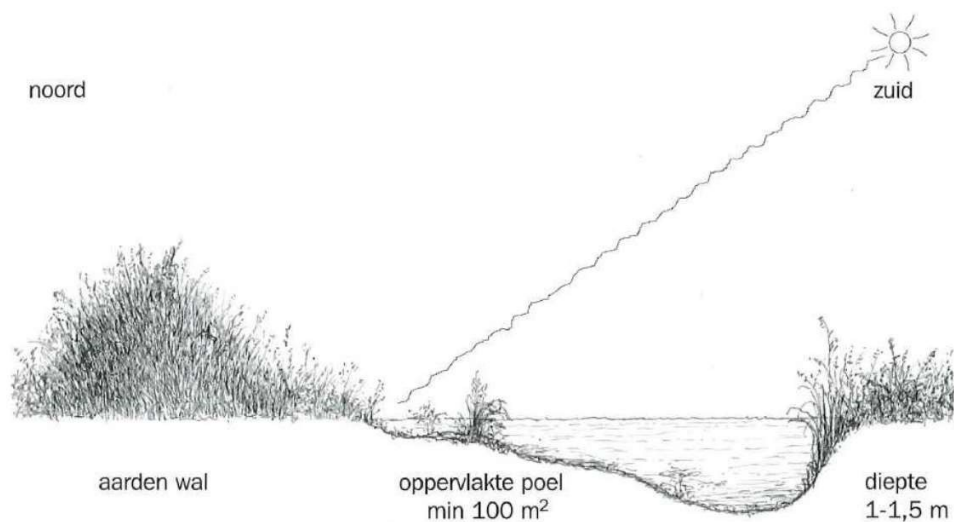
Waterdrinkplaats vogels

- Veilig voor gebruik ten aanzien van predatoren zoals katten.
- Water niet dieper dan 4 cm

Aanleg / herstel vijver of poel

Aandachtspunten voor natuurlijke inrichting waterberging

Zonlichtinval op de glooiende oever. Tekening voor de aanleg van een grote amfibieënpool.

